

FRA NORSK KULTURHISTORIES ARBEJDSMARK.

Ingen, der har haft Lejlighed til at komme i Berøring med de forskellige Grene af norsk kulturhistorisk Forskning i de senere Aar, vil have undgaaet at faa et overvældende Indtryk af den frodige Vækst og Grøde, der udfolder sig i vort Naboland paa dette Omraade. I særlig Grad har den kunnet spores i de sidste 20 Aar. Der kan ingen Tvivl være om, at det vil være af den største Værdi for danske Kulturhistorikere, det være sig Arkæologer, Folkeminde- og Stednavneforskere, Landbrugs- og Bebyggelseshistorikere og Lokalhistorikere, at stifte Bekendtskab med Naboernes Forskning. Intet vil mere bidrage til at skabe Klarhed ogsaa over den danske Bondekulturs Udvikling og Egenart end at lade Blikket følge den parallelle Udvikling baade i Norge og Sverige.

Allerede længe har Professor *Oscar Albert Johnsen*s stor-slaaede Værk Norges Bønder foreligget, og Dr. jur. *Kristian Østberg* udsender stadig nye Bind af sit fortræffelige Samlingsværk *Norsk Bonderett*. Nu er hertil ogsaa kommet en god og overskuelig Fremstilling af det norske Landbrugs Historie: *Vårt Landbrugs Historie* (Aschehoug & Co. (W. Nygaard), Oslo 1932, 293 S.) af Professor *S. Hasund* ved Norges Landbrukshøiskole i Aas (hvortil ogsaa Dr. Østberg er knyttet som Docent).

Prof. Hasund skrev allerede 1915 til Landbruksboken en Oversigt over Det norske landbrugs historie, og den foreliggende Bog maa betragtes som en betydelig udvidet og omarbejdet Nyudgave, idet Forf. ogsaa i Mellemtiden har haft Lejlighed til at offentliggøre forskellige Specialstudier og Forarbejder, som f. Eks. Bønder og stat under naturalsystemet, Ikring mannedauden, samt et stort Antal instruktive Specialafhandlinger (f. Eks. Maal og mælar i leidingssystemet, Bygget som ølkorn i det vestlandske havreumrådet, Tidsskr. f. det norske landbruk 1925).

Det mærkes tydeligt paa Fremstillingen, at der ligger meget grundige Forarbejder bag.

Bogen indledes med et Afsnit om *Forhistorien*, som refererer Arkæologiens Resultater. Her foreligger der nu saa udmærkede Arbejder som *Haakon Shetelig*s Primitive tider i Norge, Norges Forhistorie, Behandlingen af *Tiden fra Oldtiden til omkring 1000 e. Kr.* i det norske Folks Liv og Historie gennem Tiderne Bd. I, eller som *A. W. Brøgers* *Det norske Folk i Oldtiden*. I samme Afsnit refereres ganske kort Stednavneforskningens Resultater, saaledes som de er fremstillet i Professor *Magnus Olsens* i nordisk Stednavneforskning centrale Arbejder: Hedenske Kultminner

i norske Stedsnavn (jfr. Tillægget til Magnus Olsens Udgave af P. A. Munchs *Norrøne Gude- og Heltesagn*) og Ættegaard og Helligdom.

Næste Afsnit handler om *Sagatiden*, hvor de norske Kilder jo flyder anderledes rigt end de danske. Heri findes baade en Fremstilling af selve Jordbruget, Gaardene, Sædarterne, de forskellige Brugsmaader, Redskaberne, Husdyrene og deres Fodring, og af selve Bondesamfundet og dets forskellige Klasser.

Egentlige Landsbyer findes ikke i Norge, men visse Grandelag eller Grænder med Klyngebebyggelse kan antage Former, som kan minde noget om den svenske og danske Landsby. (Se herom en udmærket Fremstilling, udgivet efter Foranstaltning af Landbruksdepartementet af Sognepræst O. Olafsen: *Jordfelleskap og Sameie*, 1914, samt den nedenfor anmeldte Bog *Tun og Teig*).

Herefter følger et Par mindre Afsnit om Tiden *fra manne- dauden* (Den sorte Død) *til reformationen og fra reformationen til eneveldet*, hvori bl. a. findes en instruktiv Oversigt over Ejendomspriser pr. Skyldenhed 1300—1550 (der f. Eks. med Udbytte kan sammenlignes med C. A. Christensens værdifulde Afhandling: *Nedgangen i Landgilden i det 14. Aarh.* i Dansk Hist. Tidsskr. 10. R. I. 446, 1931).

I det hele taget indeholder Bogen meget udmærket historisk-statistisk Materiale, ikke mindst i det følgende Afsnit *Enevoldsperioden 1660—1814*, hvor de store Matrikelsarbejders Oplysninger om Tilstandene 1665 og 1723 er udnyttet. Der findes gode Tabeller over Udsæden 1665, 1723, 1809, 1835, baade den samlede Udsædsmængde og Fordelingen paa de enkelte Fylker og de forskellige Kornsorter. Fra 1809—1835 kommer hertil ogsaa Kartofflerne, der i Norge er en meget vigtig Afgrøde.

Men ikke blot Udsædsstatistik findes der Tabeller over, herunder tillige over Forholdet mellem Udsædens og Besætningernes Størrelse i de forskellige Fylker. Der er ogsaa statistiske Tabeller over Antallet af Kvæg, Heste, Faar, Geder og Svin, og paa Grundlag af ganske vist ofte noget usikre Foldudbytte-Opgivelser og Tiendelister findes en Sammenstilling, hvorefter Middel-Foldudbyttet 1665—1908 skulde have været 3,63 Fold. Vi savner — fraset Chr. Christensen (Hørsholms) agrarhistoriske Studier, V. Falbe-Hansens og Henrik Pedersens mønstergyldige Afhandlinger — her i Landet i høj Grad saadanne statistisk-historiske Undersøgelser, selvom vi har et godt Materiale til Kornprisernes Historie, eller rettere Kapitelstaksternes 1602—1902, og til Jordbrugen Størrelse, Antal og Jordværdi 1682—88 i Henrik Pedersens: *De danske Landbrug 1688*.

Materialet er dog tilstede her i Landet i Arkiverne (hovedsagelig Rigsarkivet), og venter blot paa den rette Mand med Interesse for historisk Statistik. Han vil kunne faa gode Impulser ved at læse Prof. Hasunds Bog.

Det største Afsnit i Bogen, det sidste, skildrer Tiden fra 1814 til vor Tid, og ogsaa her kan der drages mange frugtbare Paralleller med danske Forhold, til Trods for Jordbunds- og Naturforholdenes store Forskellighed i de to Lande. Noget af det, der i landbrugshistorisk Henseende gør Norge saa interessant at studere, er bl. a. de primitive Driftsformer, som Landet bevarede langt ind i det 18. Aarhundrede, ja, sine Steder til vore Dage. Man tænke sig f. Eks., at i visse Dele af Landet var saavel Plove som Vogne ganske ukendt! Over store Dele af Syd- og Vestlandet og i adskillige Fjældbygder brugtes Spade i Stedet for Plov endnu 1850, og Muldrive i Stedet for Harve, og omkring 1800 blev endnu næsten al Avling indkørt paa Slæder eller hjembaaret paa Hesteryg, ligesom Gødningen blev udbaaret i Kurve paa Ryggen, ofte af Kvinder. Endnu i 1820—30'erne og endnu senere gik der overvejende Træplove og gamle Krog-Plove, Arder, af Træ i Norges Agerjord, med eller uden Jernbeslag, og yderst simpelt konstruerede. Det siger sig selv, at der til en saa primitiv Redskabskultur svarer en lignende Primitivitet i Byggeskik og Driftsformer, og ogsaa Sæterbruget har jo til vore Dage beholdt Minder om meget gamle nordiske Landbrugstilstande.

Fra Rationalismens Tidsalder til vore Dage er Udviklingen forløbet nogenlunde parallelt i de to Lande, men m. H. t. Udskiftning af Fællesskabet er Norge dog kommet langt senere med end Danmark. Udskiftningsloven af 1821 blev kun yderst mangelfuldt gennemført, og det er i Virkeligheden først ved Love af 1857, 1860 og 1882, at Norge paa dette Felt er kommet med, medens Reglen jo var, at næsten alle danske Landsbyer var udskiftet af Fællesskabet før 1820. Ligesom herhjemme har Udstykningen taget stærk Fart, ikke mindst i de sidste 35—40 Aar, hvor den norske Udstykning til Oprettelse af nye Smaabrug (Bureising) har skabt en stor Mængde nye Hjem. Som hos os er der i Perioden 1855—75 foregaaet en Overgang fra eensidigt Kornavlbrug til Vekselbrug, idet Husdyrbruget mere og mere er blevet Driftens Midtpunkt. Det første Andelsmejeri oprettedes 1855, men medens der i 1860 kun var 7 Mejerier i Landet, var der i 1900 780, men derefter er Tallet dalet gradvis til 650 i 1929, især paa Grund af Vanskelighederne under Verdenskrigen. 1825 aabnedes den første Landbrugsskole paa Gaarden Sem i Borre,

og fra 1844 til 1857 opstod der Landbrugsskoler i de fleste Fylker. Fra 1859 traadte Landbrukshøiskolen i Aas i Virksomhed.

Prof. Hasunds Bog er særlig tænkt som Lærebog i Landbrugshistorie ved denne Landbrugshøjskole, men den vil ogsaa med det største Udbytte kunne læses af de i dansk Landbrugshistorie interesserede, idet den vil frembyde et interessant Sammenligningsmateriale med det danske, endnu ikke afsluttede Værk, K. Hansen: *Det danske Landbrugs Historie*.

Om et centralt Emne inden for den norske Bebyggelseshistorie handler *Anton Espelands* Bog *Tun og Teig* (Norsk Folkekulturs Forlag, Skien 1931, 94 S.). Forf. drøfter her Spørgsmaalet om, hvorvidt den herskende Enkeltgaardsbebyggelse i Norge skal anses for at være primær, oprindelig, eller sekundær, senere udviklet. Væsentligst paa Grundlag af forskellige trykte Værker, især de senere Aartiers rige Mængde af grundige Bygdebeskrivelser, og med lejlighedsvis Udblik til Hovedværker i tysk og svensk Litteratur, hævder Forf., at der ikke i Norge har været nogen Landsbybebyggelse i egentlig Forstand. Den Klyngebebyggelse i Forbindelse med stærk Opdeling af Jordtilliggendene (*teigblandning*), som optræder over store Dele af Norge, vises at være opstaaet ved senere Delinger af den oprindelige Ættegaard. Forf. underbygger med en Del nyt Materiale den af O. Olafsen i Jordfællesskap og Sameie 1914 fremsatte Anskuelse, at Teigblandingen, det ogsaa fra Danmark velkendte Forhold, at Lodderne skiftedes mellem Brugene i broget Rækkefølge, som skulde sikre hver Bruger lige god Ret til god og daarlig Jord, ikke tør tages som Vidnesbyrd om Sameje, men tværtimod er Tegn paa et udpræget Særeje. Der kan næppe være Tvivl om, at Særejet er den raadende Form for Ejendomsretten til den norske Gaard, for saa vidt angaar Indmarken og den nærmest liggende Del af Udmarken, hvorimod den fjernere liggende Del af Udmarken ofte har været Genstand for Sameje med fælles Brugsret, har været Alminding.

Under Drøftelsen af disse Forhold giver Forf. Udtryk for en Del Betragtninger, der vil være af Værdi ogsaa for den danske Bebyggelseshistoriker, f. Eks. vedrørende Forholdet mellem Tun (Hjemmemarken med Toft og Gaardsplads) og Teig (Ager- og Englod), Husklyngernes historiske Udvikling, Storfamilien og dens Opøsning, Ejendomsret og Brugsret, og ikke mindst Udviklingen fra Enkeltmandsgaard til Fleremandsgaard, Udskillelsen af Under-»Bruk« fra de gamle Storgaarde.

Af det norske kulturhistoriske Storværk *Norske Bygder*, er nu udkommet 1. Halvbind af III. Bind: *Romerike I* (John Griegs Forlag, Bergen 1932, 173 store Sider). Bindet indledes med Fylkesmann *Hroar Olsens* Skildring af *Natur og Folkelynde*. Vi ser det aabne Land Romerike, uden store Højder efter norske Forhold. Hist og her har det mindet Beskueren om Jylland og Slesvig; men det er adskilligt mere frugtbart, og selvom Højderne flere Steder ikke naar over 115—200 m, saa er dog det højeste Punkt ikke mindre end 797 m. Det er et meget afvekslende Land med Aaser og Bakker, store Søer (Mjøsen, Øieren) og Elve (Glommen). Det aabne Land har givet Befolkningen et gæstfrit og gildesælt Præg, det er solide, realistiske Folk, uden Hang til Mystik og Fantasteri, og med fremtrædende Anlæg for praktisk Virke.

Meget interessant er Sanitetsmajor *Halfdan Bryns* Fremstilling af Romerikingernes *Antropologi*. Det frugtbare Land har draget en Del Indflyttere til sig, men skønt der fra ca. 1620 er sket en mindre Indvandring af Finner, er Fylket dog det renest nordisk raceprægede i Norge. Ikke mindre end $\frac{9}{10}$ af Befolkningen tilhører den nordiske Race, hvorimod den anden store norske Race, den alpine, smaa, kortskallede, mørke Folk, der især findes i Norges Kystegne, med et Udstraalingscentrum paa Jæren, kun udgør $\frac{1}{10}$ af Romerikes Befolkning. Man lægger Mærke til følgende Udtalelse: »All sannsynlighet taler for at den nordiske rase er kommet fra traktene nord for det Kaspiske Hav og Sortehavet«, en Udtalelse, der ogsaa stemmer med visse Sprogmands Formodning om at søge de ariske Sprogs Urhjem i de centralasiatiske Egne Nord og Øst for det kaspiske Hav.

Professor *Sigurd Kolsrud* behandler meget indgaaende *Romeriksmaalet*. Efter et Afsnit om de for Maalet særlig karakteristiske Drag, følger et Afsnit med rent deskriptiv Lydhistorie. Heraf uddrages nu i et meget interessant Slutningsafsnit Resultater for Kulturhistorien med Hensyn til Romerikes Samfærdsel, politiske eller administrative Sammenknytning med Nabomaalene, med hvilke Romeriksmaalet et for et sammenholdes. Afsnittet munder ud i en Paavisning af de store Færdselsvejes afgørende Betydning for Ligheder og Uligheder i Maalene.

Konservator *Bjørn Hougen* giver en Fremstilling af *Romerike i forhistorisk Tid*, præget af denne Forskers ypperlige Skoling og sunde, nøgterne Syn paa det arkæologiske Materiale, en Forsigtighed og Ædruelighed, der aldrig fører ham udover Materialets Bæreevne, men alligevel tillader ham at hæve sig til et konstruktivt Helhedssyn over de store Linjer i Egnens Bebyggelses-

historie, vel underbygget med Fundstatistik og Beskrivelser af karakteristiske Enkeltfund. I et Slutningsafsnit sammenholder han Arkæologiens Resultater med de efter Magnus Olsens Metode indvundne Resultater af Stednavneforskningen, uden dog at lægge Skjul paa, at Mangelen paa Fund hist og her frembyder store Vanskeligheder for en Brobygning mellem Arkæologi og Historie. Det fremhæves, at naar Talen netop er om denne Egn, Romerike, »har arkeologien vanskelig for å gi positive bidrag, og den kronologiske støtte som filologiens mere sveyende dateringer gjerne søger i arkeologien, blir det så vanskelig å gi«.

Det største Afsnit af Bogen udgøres af Dr. *Asgaut Steinnes'* Fremstilling af Romerikes *økonomiske og administrative Historie*, og for en dansk »Bygdehistoriker« vil det sandsynligvis ogsaa være et af dem, der vil give de rigeste Impulser. Forf. bryder her helt nye og frugtbare Veje. Dette vil ikke mindst fremgaa, hvis man sammenholder det med Prof. Hasunds ovenfor nævnte Bog. Afsnittet behandler baade den ældste Tid og Middelalderen (I) og den nye Tid (II), og giver, ligesom Forf.s to Hovedværker *Leidang* og *Landskyld* og *Gamal Skatteskipnad* en Rigdom af nye og frugtbare Synspunkter, hvilende paa særdeles grundige Kildestudier i Haandskrifter og Arkivalier. Med Udgangspunkt i senere Tiders Stednavne og Inddeling begynder Forf. med at give en Redegørelse for det gamle *Raumariki* med sine Hovedhelligdomme, Borge og Veje, og sin ældgamle Bygde- og Tredings-Inddeling. Derefter følger en særdeles instruktiv Redegørelse for den *administrative, retslige og kirkelige Inddeling i Middelalderen*, med talrige Kildehenvisninger til det middelalderlige Stof i Breve, Jordebøger og Love. Saa kommer der et fortrinligt Afsnit om de *økonomiske og sociale Forhold*, hvorunder bl. a. behandles den sociale Klassesdeling, Forholdet mellem Landskyld og Jord, Kornsæd og Kornavl; og Forholdet mellem de forskellige Næringsveje. I et følgende Afsnit fremstilles *Den store Manne-daude*n og dens katastrofale Virkninger paa Bebyggelse, Ejendomsforhold, Jordpriser og Folketal. I det følgende Afsnit *Skattar og Tyngslar* bevæger Forf. sig paa et af sine særlige Felter, ved Sammenligning mellem middelalderlige Breve og Love og senere Tiders Jordebøger og Lensregnskaber at uddrage Viden om den gamle Skatteordning fra Middelalderen, og Skatternes senere Udvikling. I næste Afsnit *Folketal og Levevilkaar* søger Forf. at beregne og skønne over Befolkningstætheden og Landbrugets Udbytte, og deres indbyrdes Forhold. I *Den nyere Tid* skildres de samme Forhold, nu med rigelig Anvendelse, efter forudgaaende kildekritisk Gennemprøvning, af de statistiske Op-

lysninger fra Lensregnskaber og Matrikler om Tallet paa Bønder, Gaarde, Huse, i et Afsnit om *Folkemængde og sociale Forhold*. Særdeles oplysende for Udviklingen i det 17. og 18. Aarh. er ogsaa Afsnittene om *Jordejendomsforholdene, Jordbruget og Kvægavlen*. Udviklingen af Skatteforholdene forfølges indtil 1800. Med et lille Udblik ind over det 19. Aarhundredes nye Næringsveje, indtil Kristiania—Eidsvold Banens Aabning 1854 indvarslede en ganske ny Tid, slutter dette centrale Afsnit i Bogen, forsynet med en meget fyldig og udførlig Kildefortegnelse.

Res. Kapellan *Hartvig C. Christie* behandler *Kirke og Kristenliv*. Dette Afsnit hører afgjort til de lettest og fornøjeligst skrevne i Bogen. Med Støtte i Visitatsindberetninger og andre Kilder skildres de forskellige religiøse Bevægelser, fra Pietismen til Haugianismen og den grundtvigske Højskolebevægelse. Fremstillingen krydres med karakteristiske Smaaanedkdoter om Romerikens Lynne, hvori en tryk kristen Forsynstro ogsaa indgaar som et væsentligt Drag: »En forsynstro i kamp på to fronter: mot skinhellighet og mot verdslighet; en kirkelighet uten megen kirkegang, og en real næstekjærighet i det stille. Det er med 3 streker kristenlivet på Romerike«.

Dersom hin Biskop Jens, som 1435—36 satte Almuen i Oslo Bispedømme i »fuldt oprør«, fordi han var »dansk, ufolkelig og forsømt sitt embede«, var saa slet som Rygtet siger, saa kan maaske de to danske Biskopper Deichmann og Peder Hersleb i nogen Grad opveje vor uheldige Landsmand Jens. Ellers kunde der forøvrigt blive artige Ting at fortælle om en viss Biskop Torlav i Viborg, der var baade norsk og upopulær her i Stiftet, om man tør tro Rygtet.

Om *Folkedigtninger, Viser, Æventyr og Sagn* skriver en saa kyndig Forsker som Dr. *Reidar Th. Christiansen*. De giver ikke noget særlig typisk, udpræget Billede, ikke de stærke Farver, den højt udviklede Kunst, som man f. Eks. kender fra Setesdal; men naar man tager ældre Kilder til Hjælp, ses det, at de samme Typer, som kendes fra andre Bygder, ogsaa har været afholdt og udbredt i Romeriksbygderne.

Det er ingen ringere end Professor *Magnus Olsen*, en af Nordens *rynastir menn*, som har skrevet Afsnittet om de faa *Runeindskrifter* fra Romerike, som alle er fra kristen Tid. Der er her ikke Anledning til at udfolde stort Skarpsind; men vil man se, hvor højt Runeforskningen kan naa, i en Forbindelse af Skarpsind, Kombinationsevne og dyb Fortrolighed med gammelnordisk Aandsliv, bør man ikke nægte sig den Glæde at læse Magnus Olsens to Afhandlinger i Norsk Tidsskrift for Sprogviden-

skap V. 167 ff., 1932: *Runar er ristu rynnastir menn og Kingigtorsoaks-Stenen og Sproget i de grønlandske Runeindskrifter*.

Dr. O. M. Sandvik skriver om den folkelige Musik og dens Udøvere i Romerike, med Nodegengivelse af flere af Melodierne.

Bogen slutter med et Afsnit om *Kunstarbejde og Haandværk* af Konservator Gisle Midttun. Det gælder aabenbart baade Folkeviser, Sagn, Folkemusik og folkelig Kunst, at Bykulturens tidligere Komme til Romerike og det, at Overgangen til mere moderne Tilstande her indtraf førend andetsteds, nu har fortrængt Minderne om Fortiden, og Forf. beretter med et Suk, hvorledes »Plydskulturen« i 1880—90'erne udryddede den gamle Boligkultur. Skønt man af ældre Udtalelser fra det 18. Aarhundrede maa slutte, at baade Vævning, Sømning og Møbelsnedkeri har staaet højt i Romerike, er det kun karrigt hvad der er levnet til vore Dage. Men der er dog nok tilbage, til at et meget interessant og morsomt Afsnit, med smukke Gengivelser af malede Paneler, Døre og Kister, udskaarne Trækander, »Bogtræer« og Mankestole, har kunnet udarbejdes, og med 4 pragtfulde Farveplancher af malede Skabe, Kister og Skatol slutter da Bogen.

Den staar fuldt paa Højde med sine to Forgængere. Norge har med denne Række af Bygdebeskrivelser, *Norske Bygder*, skabt et forbilledligt Værk, som ikke har sit Sidestykke i noget af Nabolandene, hverken i Indholdets Lødighed, skrevet som det er af de bedste Fagmænd i Riget, eller i Udstyr og Illustrationsmateriale.

Det er en Pligt, ogsaa for danske Kulturhistorikere, at gøre sig bekendt med disse 3 Bind, som vil kunne give dem frugtbare Impulser i deres Arbejde med vort eget Lands Kulturhistorie.

En særdeles livfuld og værdifuld Skildring af Livet paa en Storgaard i Hedemarken før i Tiden, har Ole Hersoug givet i Bogen *Fedrenegården* (H. Aschehoug & Co. (W. Nygaard), Oslo 1932, 208 S.).

Forf. har et ganske enestaaende Fortællertalent og et hyggeligt Lune; men Bogen giver ikke blot en meget underholdende Skildring af Livet paa den store Gaard Hersoug i Ringsaker paa Hedemarken, nær ved Mjøsen, den giver ogsaa meget værdifulde Bidrag til Kendskabet til det lidt ældre Landbrugsarbejde, særlig i Tiden 1860—1900. Forf., der er Fætter til den bekendte Landbrugshistoriker Simen Skappel (der bl. a. har skrevet Bogen *Hedemarkens Amt 1814—1914*), har øjensynlig et godt Blik for karakteristiske Enkeltheder, og dette, i Forbindelse med Læserens trygge Følelse af, at han ikke blot er en udenforstaaende

Skildrer af Tilstandene, men en Mand, der selv har taget aktiv Del i dette Liv, giver Bogen sit Præg af Gedigenhed, som dog er meget fjernt fra Tørhed, takket være Forfatterens lysende og varmende Humor og Sans ogsaa for Livets pudsige Sider. Om Aarets forskellige Arbejder, baade Karlfolks og Kvindfolks, om Husdyrbruget, Agerbruget og Sæterbruget, om Varernes Omsætning, Hjælperne i Arbejdet, Tjenestefolk, Husmænd og Gaardens gamle, trofaste Alt-mulig-Mand, de omrejsende Haandværkere, Kosten til Hverdag og ved Gilde og Højtid, Havebruget, Værnepligten og meget mere, giver Bogen paa engang grundige, værdifulde og underholdende Oplysninger.

Medens Ole Hersougs Bog, som han selv med sit lune Smil siger, nærmest handler om hvordan det daglige Liv artede sig hos en »Sofabonde« paa Østlandet, saa er der mere egentlig Almueskildring i *Ragnar Nordbys Bog Gamalt frå Vestfold II, I Arbeid og Helg* (udgivet af Vestfoldlaget 1933, 150 S.). Beretningerne falder ganske mundret efter de gamles Fortællinger, og er gengivet med den knappe og fyndige Udtryksmaade, som er den nordiske Almue egen. Medens Hersoug kun er en Mand først i 50'erne, og væsentligt skriver om sin og sin Fars Tid, bygger Ragnar Nordby, skønt selv en ung Mand, øjensynlig paa langt ældre Folks Fortællinger og Erindringer, og de Forhold han skildrer er derfor ganske anderledes primitive og gammeldags, hvilket dog til Dels ogsaa kan skyldes Vestfolds Forskel fra Hedemarken, og Forskellen mellem Storbonde og almindelig Gaardbruger. Medens Hersougs Bog gaar mere i historisk Retning, gaar Nordbys mere i folkløristisk. De to Bøger supplerer derfor udmærket hinanden.

Efter et lille Afsnit, *Trollskap*, om forskelligt Troldtøj ude og inde, Huldrer og Tusser og Tufter, Nisser, og anden Overtro, og en kort Skildring af Forholdene *ute og heime*, vilde Dyr og Fugle, Gaardenes Indretning, følger Hovedafsnittet om de gamle Arbejder og Skikke, baade Jordbrug, Sæterbrug, Tømmerflodning, Kulbrænding, Tjæresydning paa den ene Side, og Hverdagsliv med Spinding, Vævning, Vask, Bagning, Slagtning og Livet i Aarets og Livets Højtider paa den anden Side. Om Bygdelivet, Præst og Klokke, Haandværkere, Fattigfolk, Tjenestefolk, Tyve og Skarnsfolk, Sæder og Usædelighed m. m. handler næste Afsnit, og efter nogle faa Optegnelser om Sygdomsraad, Signing og Trylleord, Dans og Leg, slutter Bogen med en fyldig Ordliste.

Det er forbavsende, at et saa stort og fyldigt Folkemindestof har kunnet samles i en Bygd, der ligger saa forholdsvis nær ved

Kulturcentrerne som Vestfold, men der ligger utvivlsomt ogsaa et stort og taalmodigt Indsamlingsarbejde bag. Bogen vil danne et frugtbart Sammenligningsmateriale med de i *Danmarks Folke-minder* udgivne Hjemstavnsskildringer her fra Danmark.

Svend Aakjær.

OVERSICHT OVER TOPOGRAFISK LITTERATUR 1932.

Den for en årrække siden påbegyndte udsendelse af 4. udgave af *J. P. Trap: Kongeriget Danmark* (Gad) kan først siges at have fået sin afslutning nu, da sidste del af registret, personalregistret, er udkommet og derved gør værket tilgængeligt for enhver historisk-topografisk forsker, som slet ikke kan undvære denne håndbog.

Under redaktion af H. V. Clausen er udkommet en længere række hefter af et stort anlagt værk, som bærer titlen *Danmark* (Gyldendal). Undertitlen: Et rigt illustreret Værk i Digt og Prosa af danske Forfattere angiver, at denne publikation er tænkt som en afløser af C. C. Clausens og J. J. Nielsens: *Danmarks Land*, der for en menneskealder siden så lyset som led i daværende »Frem«s udgivelse af »Den danske Stat«. Udgivelsen viser, at der stadig i det brede lag af folket er en levende historisk-topografisk interesse, og vil forfatteren kun benytte det reelle grundlag rigtigt og ikke i lyrisk form digte videre på halve sandheder, er et smukt billedværk som dette også af værdi. Den i oversigten 1931 anmeldte bog af Otto Rung om København var et særtryk af dette værk, og den følgende behandling af Sjælland, skrevet af professor Vilhelm Andersen, slutter sig nær op til den deri angivne retningslinje: en litterær-topografisk skildring af vort land.

H. Zangenberg og Hakon Spliid: Gamle Præstegaarde (Aschehoug). Man bliver skuffet, hvis man i denne bog tror at finde det så længe imødesete arbejde om vore herlige gamle præstegaarde. Det er nemlig kun, skal vi sige en trediedel deraf: billedstoffet, og endda knap det. Hakon Spliid er en tegner, der gør omhyggeligt rede for, hvad der særlig skal ses, og han er heller ikke bange for at understrege dette. Han er derfor en god illustratør af historisk-topografiske arbejder. I dette tilfælde er han blevet svigtet af forlaget, thi trykket er dårligt og står langtfra